

МЕМОРАНДУМ
учасників круглого столу
**«Проблеми розвитку науки господарського права
і вдосконалення господарського законодавства України»**
щодо неприпустимості декодифікації господарського
законодавства України

Учасники круглого столу «Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства України» (4 грудня 2015 р., м. Київ),

керуючись стратегічним курсом України на європейську інтеграцію та зобов'язаннями України згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі — Угода про асоціацію);

виходячи з першорядного значення стабільності правових умов здійснення господарської діяльності для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату;

визнаючи провідну роль кодифікації у забезпеченні єдності, узгодженості і повноти законодавства, передбачуваності у правозастосуванні;

висловлюючи принципову незгоду з ініціативою Міністерства юстиції України щодо скасування Господарського кодексу України (далі — ГК України),

домовились укласти цей Меморандум про таке:

1. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» до основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві в економічній сфері, серед іншого, є: ослаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки; нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, що безпосередньо пов'язано зі скасуванням ГК України.

2. Загальновідомим фактом є те, що окремим предметом правового регулювання господарські (підприємницькі, торговельні, комерційні, купецькі тощо) відносини стали, починаючи з часів Візантійської імперії (Книга Епарха), а на території українських земель, зокрема, з Руської правди (XI—XIV ст.), Магдебурзького права (XIV — до початку XVIII ст.), промислового права (початок XVIII ст. до початку XX ст.) і залишаються дотепер в більшості країн світу.

Специфіка господарських відносин вимагає комплексного застосування публічно-правових і приватно-правових засад та інструментів у правовому регулюванні таких відносин. Переважна більшість нормативно-правових актів господарського законодавства, у тому числі законів (наприклад, закони України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про іннова-

ційну діяльність», «Про державно-приватне партнерство», «Про здійснення державних закупівель» тощо) містять норми як публічно-правового, так і приватно-правового характеру. У зв'язку з цим удосконалення системи господарського законодавства не може розглядатися в рамках реформи приватного права.

2. Норми ГК України мають не тільки безпосередньо регулятивне значення, але і системоутворююче, методологічне значення для формування широкого кола нормативно-правових актів як у сфері господарювання, так і щодо інших сфер. ГК України виступає концептуальною основою узгодження державних, місцевих та приватних інтересів в сфері господарювання, забезпечує взаємодію в межах єдиного правового господарського порядку цілої низки фундаментальних господарсько-правових інститутів, як-от: забезпечення економічної конкуренції, функціонування ринків фінансових послуг, забезпечення інноваційного характеру економічного розвитку, функціонування господарських відносин в системі оборонно-промислового, енергетичного, телекомунікаційного комплексів тощо. Відтак удосконалення правового регулювання відносин у сфері господарювання повинно відбуватися шляхом не декодифікації господарського законодавства, а модернізації концепції і змісту ГК України з метою приведення їх у відповідність до сучасних потреб, аж до розробки проекту нової редакції ГК.

3. Не є конструктивною пропозиція Міністерства юстиції України щодо перенесення у разі скасування ГК України частини його норм до Цивільного кодексу України (далі — ЦК України), частини — до спеціальних законів. ЦК України не спроможний повноцінно здійснювати правове регулювання відносин у сфері господарювання, оскільки в ньому, як кодексі приватного права, відсутні навіть такі категорії й терміни, як «економіка», «суб'єкт господарювання», «підприємство», «об'єднання підприємств», «асоційовані підприємства», «холдингова компанія», «корпоративні відносини», «право господарського відання», «право оперативного управління», які давно стали реаліями вітчизняної економіки, увійшли в науковий і практичний обіг, діставши своє закріплення і подальший розвиток в багатьох нормативно-правових актах господарського законодавства. У зв'язку з цим прогалини у правовому регулюванні, які утворюються внаслідок скасування ГК України, доведеться заповнювати шляхом прийняття значної кількості нових спеціальних законів (як-от: про основні засади державного регулювання у сфері господарювання, про державні та комунальні унітарні підприємства, про об'єднання підприємств, про некомерційне господарювання), що негативно позначиться на стані системи господарського законодавства, ускладнить його сприйняття і застосування правокористувачами.

Альтернативою цьому руйнівному шляху є поглиблення кодифікації господарського законодавства, яке пропонується здійснювати на основі Концепції модернізації господарського законодавства на базі Господарського кодексу України, проект якої був розроблений фахівцями Інституту економіко-правових досліджень НАН України в 2006 р. (опубліковано в журналі «Економіка та право». — № 2 (15)/2006. — С. 5—16). Поряд з тим, що зазначений проект об'єктивно потребує оновлення, викладені в ньому цілі, завдання та способи їх вирішення зберігають актуальність, а також сумісні з розробкою проекту нової редакції ГК України.

4. Світова історія розвитку комерційного (господарського) законодавства свідчить, що закони у вигляді комерційних (торгових) кодексів приймаються і діють в державах різних регіонів світу — у Північній та Центральній Америці (США, Панама), в Європі (Австрія, Естонія, Іспанія, Латвія, Нідерланди,

Німеччина, Словаччина, Туреччина, Франція, Чехія), у Східній та Південно-Східній Азії (Корея, Таїланд, Японія) тощо. Цілком очевидно, що норми цих кодексів, багато з яких було прийнято протягом останніх 20—30 років, покликані врегулювати не торговельні відносини у їх вузькому розумінні, а відносини у сфері економіки (підприємництва, господарювання) з позицій поєднання і узгодження приватних і публічних інтересів. Останнім прикладом спеціального регулювання господарських (підприємницьких) відносин є Підприємницький кодекс Республіки Казахстан від 29 жовтня 2015 р., — країни, яка має постійний щорічний приріст інвестицій та інших показників економічного зростання. Кращий зарубіжний досвід може бути успішно використаний у модернізації ГК України.

5. Модернізований ГК України може стати основою для реалізації окремих положень Угоди про асоціацію, зокрема положень Глави 6 «Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля»; ст. 378 у частині покращення нормативно-правової бази для українських і європейських суб'єктів господарювання в Україні та ЄС та повинно ґрунтуватися на політиці ЄС щодо розвитку малого і середнього підприємництва та промисловості з урахуванням визнаних на міжнародному рівні принципів та практики в цих сферах; ст. 422 щодо встановлення корпоративної соціальної відповідальності та звітності, а також заохочення ведення соціально відповідальної господарської діяльності, яка пропагується Глобальним договором ООН 2000 року, Тристоронньою декларацією МОП щодо засад, котрі стосуються багатонаціональних корпорацій та соціальної політики 1977 року, зі змінами і доповненнями, внесеними у 2006 році, та Керівними принципами ОЕСР для багатонаціональних підприємств 1976 року, зі змінами і доповненнями, внесеними у 2000 році.

6. Ініціатива, оголошена заступником Міністра юстиції України С. Петуховим щодо скасування ГК України порушує фундаментальну zásadu здійснення регуляторної діяльності, а саме принцип відстеження результативності дії регуляторного акту (ст. 10 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»). Стосовно ГК України не здійснювалося відстеження його результативності, відповідно, скасування ГК прямо суперечитиме ст. 11 зазначеного Закону, відповідно до якої на підставі аналізу звіту про відстеження результативності регуляторного акту регуляторний орган, який прийняв цей акт, може приймати рішення про припинення дії регуляторного акту.

7. Неприпустимим є ініціювання скасування ГК без широкого громадського обговорення та залучення представників науки господарського права, які спеціалізуються на питаннях правового забезпечення господарської діяльності і які на сьогодні складають понад двадцять докторів юридичних наук та сотні кандидатів юридичних наук, наукові результати яких визнані державою і є вкладом в побудову правового господарського порядку в Україні.

За останнє десятиліття науковцями з господарського права розроблена, обґрунтована та направлена у відповідні органи значна кількість змін та доповнень до ГК України, які через неконструктивну позицію Міністерства юстиції України не вносились як законопроекти до Верховної Ради України, що зараз подається як відсутність пропозицій щодо таких змін.

8. Ініціатива Міністерства юстиції України не враховує той факт, що у висновках за результатами виконання проекту «Залучення громадськості до формування рамки кваліфікацій правничої професії...» в межах проекту «Справедливе правосуддя» під егідою ОБСЄ роботодавцями та експертами підтверджено як розуміння ними предмету правового регулювання ГК Ук-

раїни, так і необхідності його збереження, про що свідчить визнання доцільності викладання господарського права у вищих навчальних закладах при підготовці правознавців серед перших чотирьох навчальних дисциплін.

9. Ігнорує ініціатива Міністерства юстиції України і той факт, що господарське законодавство (а не цивільне право) як навчальна дисципліна сьогодні включена до обов'язкових чи за вибором вищих навчальних закладів дисциплін при підготовці більшості економічних та деяких інших спеціальностей, перепідготовці кадрів та підвищенні кваліфікації.

На основі вищевикладеного Учасники прийняли рішення:

1. Визнати необґрунтованою та безвідповідальною ініціативу очільників Міністерства юстиції щодо декодифікації та десистематизації господарського законодавства шляхом скасування Господарського кодексу України, що здатна призвести до дестабілізації та дезорганізації господарських відносин, ускладнити реалізацію права державної та комунальної власності, зруйнувати стабільність судової практики, призвести до значних суспільних витрат з приводу ліквідації та реорганізації низки видів форм підприємництва без очевидної економічної потреби та всупереч європейському досвіду.

2. Звернутися до Президента України, Голови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Фонду державного майна України, Міністерства юстиції України з листами щодо необхідності створення робочої групи з вироблення законодавчих пропозицій щодо усунення розбіжностей між Господарським і Цивільним кодексами України; вдосконалення та поглиблення кодифікації господарського законодавства та зменшення кількості профільних законів з метою спрощення умов ведення бізнесу в Україні.

3. Запропонувати державним органам при прийнятті рішень щодо вдосконалення господарського законодавства залучати представників науки господарського права, що безпосередньо спеціалізуються на проблемах правового забезпечення економіки, та іноземних експертів-науковців з європейського економічного (комерційного) права.

4. Опублікувати цей Меморандум в загальнодержавних засобах масової інформації.

За дорученням сторін цей меморандум підписали:

Доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу правового забезпечення ринкової економіки НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

О.А. Беянович

Академік НАПрН України,

доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Донецького національного університету

А.Г. Бобкова

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Д.В. Задихайло

Член-кореспондент НАПрН України,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

О.П. Подцерковний

Член-кореспондент НАПрН України,

доктор юридичних наук, професор, директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України

В.А. Устименко

Академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри господарського права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В.С. Щербина